

פרוטוקול מס' 324

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', כב' באדר ב' תשל"ג - 26.3.73, שעה 9.00

נכחו:

חברי הוועדה:

- י. גולדשמידט - היו"ר
- א. אנקוריון
- י. ארידור
- ב. הלוי
- י.ה. קלינגהורפר

מוזמנים:

- מ. שמגר - היועץ המשפטי לממשלה
- א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
- י. קרפ - משרד המשפטים

מזכירת הוועדה: ר. מלחי

רשמה: ח. ביתן

סדר היום:

- א) חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב), תשל"ג-1973 - העברה לוועדת משנה;
- ב) חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 36), תשל"ג - 1973 (סעיפים 7-8).
- ג) חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 (סעיף 49).

- 1537 -

(נתקבל חוק 4.4.73)

היו"ר י. גולדשמידט: אני פותח את הישיבה.

(א) חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב), תשל"ג - 1973 - העברה לוועדת משנה

היו"ר י. גולדשמידט: קיבלנו מכתב משר המשפטים בו הוא מבקש שנאשר את הנוסח המשולב של חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט), תשל"ג - 1973. אני מציע להעביר חוק זה לוועדת המשנה בראשות חבר-הכנסת ביבי, ועדה המטפלת בדרך כלל בנוסח משולב.

הוחלט: להעביר את חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (פיקוח על כלי שיט) (נוסח משולב), תשל"ג - 1973 לוועדת המשנה בראשות חבר-הכנסת ביבי.

(ב) חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 3)

סעיפים 7-8

היו"ר י. גולדשמידט: לפניכם מונח נוסח חדש של סעיפים 123 ו-124 הטובאים בסעיפים 7 ו-8 לנוסח הלבן.

מ. שמגר: בישיבה שלפני האחרונה היתה נטיה להוציא מסעיף 123 את ענין המגולל אשמה, אולם בישיבה האחרונה עמדה הוועדה על כך שיש הגיון רב בהצמדת ההוראה בקשר למי שמוטר ידיעה כוזבת ביודעין לשוטף להוראה בדבר מי שמגולל אשמה, כי אם מישהו מגולל אשמת זווא, זו למעשה אחת הוודיאציות האפשריות ליצירת רקע להאשמת מישהו. אולם יש הבדל בין שתי הוראות אלה לבין ההוראה בדבר שיבוש עשיית משפט. לפי מה שאנו מציעים עכשיו יתחיל סעיף 123, כפי שהציעה ועדת המשנה, במשפט "המגולל על אדם פלוני ביודעין אשמת שווא", וסעיף 124 ידון רק בשיבוש עשיית משפט, בלי להתייחס לנושא של גילול אשמה.

י. ארידור: מדוע האמור בסעיף 123 אינו בגדר דיבה?

מ. שמגר: אם אדם רצה מישהו באקדח ומניח את האקדח בו רצה אצל אדם אחר, אין זה ענין של דיבה.

י. ארידור: מקרה כזה כלול בסעיף 124 המדבר על מי שעושה דבר כדי להכשיל חקירה פלילית.

מ. שמגר: מבחינת העונש אין שוני רב, אבל הגיוני יותר להצמיד את ההודעה הכוזבת לשוטף לטענה הכוזבת שפלונני ביצע עבירה. שיבוש עשיית משפט זה ביטוי כוללני יותר.

היו"ר י. גולדשמידט: בעצם על נוסח זה לא היתה מחלוקת בוועדת המשנה, וההצמקה להעתקת הרישה בסעיף 124 לסעיף 123 היתה זו שעמד עליה היועץ המשפטי לממשלה. סעיף 124, בנוסח החדש שהוגש לנו בישיבה זו, יהיה סעיף 8 לנוסח הלבן וכותרתו תישאר: "שיבוש עשיית משפט".

ב. הלוי: מה שפריע לי בנוסח החדש של סעיף 123, התואם בעצם את הצעת ועדת המשנה, הוא שהמלים "המגולל על אדם פלוני ביודעין אשמת שווא" מנותקות מהסייגים הפורמליים המופיעים בהמשך הסעיף, כלומר, אין המגולל צריך למסור הודעה פורמלית לשוטף על אשמת שווא. לכן מתעורר כאן הרהור שמא ענין זה הוא בגדר דיבה, כפי שאמרת חבר-הכנסת ארידור. מישהו יכול לגולל ביודעין אשמת שווא בעבירה על-ידי פרסום מאמר בעתון או על-ידי דיבור לפני אדם

ב. הלוי:

שאינו מוסמך להגיש תביעה פלילית. לא תיארתי לי בפעם 123 צריך להיות כה מקיף. הרי התיקון של פעם 123, כמוצא בחוברת הכחולה, בא רק לשחרר מהגבלה שהודעה תהיה בכתב. פעם 123 הקיים אומר: "כל המוסר ליועץ המשפטי לממשלה, או לשר, או לפקיד אחר הזכאי להגיש תביעה פלילית". בנוסף המוצע עכשיו אין מאזכרים את היועץ המשפטי לממשלה, כי הוא כלול במלים "לשר או למוסמך להגיש תביעה פלילית". זה שינוי טכני, ואינו מתנגד לו אף-על-פי שפיבה אקטואלית למחוקק לשנות פעם זה - איני רואה.

כל פעם 123 דן במסירת ידיעה רשמית כוזבת למוסמכים לטפל בכך, ואילו כאשר מדברים על המגולל אין אומרים לפצ' מי האדם מגולל אשמת שווא. הביטוי "מגולל" הוא חדש, חופשי, רחב, מקיף.

מ. שמגר: הוא אינו חדש. הוא מופיע בפעם 124 (א) הקיים.

ג. הלוי:

איני אומר שאי-אפשר לתת שום משמעות משפטית לביטוי זה, אבל בכל אופן הוא עוסק בענין אחר לגמרי. עיקר הביקורת שלי מופנית כרגע להעמדת שני מקרים שונים זה בצד זה בפעם 123, כשהרישה הרבה יותר רחבה ומקיפה מהסיפה ובלתי מוגדרת. הביטוי "מגולל" הוא בעל משמעות כה רחבה שהוא יכול לכלול מקרים שאין לראות את גבולם, ובכל אופן אין הוא מתאים לפעם 123. תיקון זה משנה, לדעתי, את מבנה החוק הקיים.

הצעתי היא שפעם 123 יטפל רק במסירת ידיעות כוזבות למי שמוסמך להגיש תביעה פלילית. אפשר להדגיש בפעם זה שהידיעה הכוזבת יכולה להתייחס לשני מקרים שונים: או לאדם פלוני, במטרה להביא להגשת תביעה פלילית נגדו, או לפתח אדם ששמו אינו נזכר, כגון שאדם טוען שחצותו הוצתה, בלי לייחס את העבירה לפישהו, כדי לרפות את חברת הביטוח. כאמור, אפשר להבדיל בפעם 123 בין פירוט העבירה פלי קביעת העברין ובין פירוט העברין, אבל איני תומך בהצעה להעביר את ענין המגולל לפעם 123. מקומה של הוראה זו בפעם אחר. אם היועץ המשפטי לממשלה הזכיר שענין זה מופיע בפעם 124 (א), נחכה עד שבגיע לפעם זה. מכל מקום, אם אדם מגולל אשמה על פלוני, זאת עבירה בפני עצמה לפי הצעה הזאת, וזו עבירה שאינה מוגדרת די צרכה. היא רחבה מדי וכוללת כל מה שכלול בדרך-כלל בהוצאת דיבה, ואיני חושב שאמנם זו היתה כוונת המשלה או שרצוי בכלל לכלול באותו פעם את שתי ההוראות. לכן יש להוציא מפעם 123 את ענין המגולל, וכאשר נגיע לפעם 124 נדון בו מחדש ונבטא אותו במלים פחות כלליות, כי לא צריך הפלים "המגולל על אדם...". כפי שהן כתובות עכשיו, יצטרך בית המשפט למצוא את האיש אשם, שהרי אלה מעשים של יום יום שאדם שאדם פייחס ביודעין לפלוני אשמת שווא בעבירה. המלה "מגולל" אינה שונה מהמלה "פייחס", וגם אם יש הבדל בין השתיים, הרי ההבדל מצטמצם.

א. אנקורי:

ההסתייעון הזה בתרשומתי שעלולים לערב עם הענין הנדון ההצעה הזאת, רצו בפרסום בעתון על-ידי שאדם מגולל אשמת שווא על מישהו, ולא לזה הכוונה, כי לכך פתייחס חוק לשון הרע. יחד עם זה אני מציע להשאיר את ענין המגולל בפעם 123. אני מציע שבמקום "המוסר" יבוא "על-ידי מסירה", וכך ענין המגולל לא יהיה דבר עצמאי, אלא אמצע לביטוי על-ידי מסירה לרשות המוסמכת.

י. ארידור:

בשעתה סיכמה הוועדה שענין המגולל לא ייכלל בפעם 123 אלא יישאר, כנראה, בפעם 124. לפי הנוסח הנוכחי של 124, מקרים שאינם נגדר דיבה כלולים בו בצורה זו או אחרת. לפיכך מה שנשאר עכשיו בפעם 123 בעקבות הכללת ענין המגולל הוא ענין הדיבה פשוטו כמשמעו. איני רואה שום סיבה שדרך אגב נשנה את כל דיני הדיבה. כלומר, אם מחליטים אנו לשנות את דיני הדיבה, רצוי שנדון בכך במסגרת תיקון לחוק אישור לשון הרע.

י. ארידור:

ההוצאת ז'יגה נחשבת כעבירה פלילית רק כשיש פרסום לפני שני בני אדם או יותר, זולת הנפגע, אחרת אין זו כלל עבירה פלילית. כדי שהוצאת דיברה תיחשב לעוולה אזרחית צריך שיהיה פרסום לפחות לפני אדם אחד מלבד הנפגע. אולם על-ידי הסעיף המוצע אנו הופכים כל פרסום לעבירה, ואפילו הפרסום הוא לפני הנפגע בלבד. עד היום לא חשבונו שיש עוולה אזרחית אם אדם אומר, למישהו שהוא גנב; אפילו ביודעו שזו אשמת שווא. אפילו אומר אדם לפלוני, לפני אשתו, שהוא גנב, אין זה נחשב כיום לעבירה פלילית, אולם לפי מה שמוצע עכשיו זו תהיה עבירה, כי זו צורת גלילה על-ידי מלים. כיום אם אדם עושה פרסום כזה לפני שני אנשים או יותר, הוא צפוי לסבול שנה אחת, ולפי המוצע עכשיו זה יהיה עונש.

אתן דוגמה נוספת: כאשר חבר הכנסת מטיל

ביודעין אשמת שווא על מישהו - וזה קורה מדי פעם בכנסת - זה פרסום פוגען, וגם מי שמצטט אותו חבר הכנסת אינו עובר עבירה לפי חוק יסוד: הכנסת ולפי סעיף 13 לחוק איסור לשון הרע. אם חבר הכנסת אומר, למשל, על פלוני שהוא רצח, ביודעו שהוא מטיל אשמת שווא, ובא עתון ומצטט את דבריו, הרי יש הגנה אבסולוטית בנושא זה בחוק איסור לשון הרע. כאן מצמצמים אנו את ההגנה. התכווננו לתת שם הגנה אבסולוטית. יכול להיות שמתן הגנה אבסולוטית מוצדק ויכול להיות שאינו מוצדק, אך לשם מה לתקן זאת? יש כל מיני טענות הגנה בחוק איסור לשון הרע. כמוכח, אפשר לומר שבסופו של דבר מצמצמים אנו להיעדר תום לב, אך אין זה בדיוק כך. יש שם עשרות סעיפים הדנים בכל מיני צורות של הגנה. אם כן, ההגנה תעמוד לפי חוק אחד, אך היא לא תעמוד לפי חוק אחר. בעצם כל זה לא דרוש, כי אנו דנים במטרייה של עיוות דין, והענין שמפנינו נסב הוויכוח קשור לסוג מסויים של השמצת אדם את חברו, וזה דבר היכול לקרות מדי יום, אפילו מתוך שיגרת הביטוי, כשאיש אינו מעלה על דעתו שהוא עובר עבירה פלילית. לי לא נראה כל הנושא הזה בקשר לדיבות, והוא צריך להיות כלול בסעיף 124, במסגרת עשיית מעשה, ולא בגלול אשמות.

אשר לסעיף 124 עצמו, עובדה היא שהיתב

שהות לבטח אותו מחדש ועדיין איננו רואים מה יש בו ומה אין בו, בנסיבות כאלה ייתכן שהסעיף הקיים כולל יותר, אבל לשם מה לקבוע נוסח חדש שכבר מבקרים אותו? לא הייתי מתקן דבר בסעיף זה פרט לענין הקשר. כתוב בנוסח החדש של סעיף 124: "העושה דבר בכוונה לפגוע... או להביא לידי עיוות דין או להטייתו". מה פירושה של הטיית דין? בניח שיכול להינתן פירוש מסויים לחוק, ומישהו בא וטוען שהפירוש שונה. האם זו עשיית דבר בכוונה להביא להטיית דין? ייתכן שזה אמנם כך, אבל איננו מניחים שדבר פגוע זה נחשב לעבירה פלילית, לפי לא המחשבה של האיש על הדין היא המשנה, אלא משנה מה שקובע בית המשפט. אם כן, מה פירוש לעשות דבר בכוונה להביא להטיית דין? כאשר מדברים על הסעיית אדם, זה דבר מאד קונקרטי; כאשר מדברים על העלמת ראיות גם זה דבר קונקרטי. לכן צריך לדבר על הדברים הקונקרטיים בהם מתבטאת הטיית דין. בניח שעורך-דין פגוע שטוב ללקוחו שהמשפט יידחה לשבוע-שבועיים בתור צעד טקטי. זה לא יכול את עשיית המשפט ולא יגרום עוול לאיש. אלה דברים מאד מאד כוללים. זה חל גם על הוצאה לפועל של הוראת בית משפט וחל על פקרה שהבאתי כדוגמה בפעם הקודמת: אם אדם הכריז על עצמו כפושט רגל כדי להימנע מהוצאה לפועל ובית המשפט קבע שאינו מאשר את פשיטת הרגל שלו, הוא כבר אשם בעבירה פלילית, כי עשה דבר כדי לסנוע הוצאה לפועל של הוראת בית משפט. אלה נושאים רחבים מדי, והייתי מציע לא להיכנס לכל הפירוט הזה, אלא לנסח סעיף מיוחד שיבטל רק את ענין הקשר הנזכר בסעיף 124 הקיים. מלבד זה אינני רואה צורך מיוחד בהחלפת סעיף 124 הקיים. אנחנו יכולים להשאיר את הסעיף הנוכחי כמו שהוא, עם כל הליקוים שבו.

ב. הלוי:

מה מטרת כל החוק? נשאלנו להצעת החוק כתוב: "המגמה שביסוד ההצעה היא להקיא שלוש נושאים עיקריים אלה: (א) להסלים את החוק בכל הנוגע להשפעה על עדים, העוסדים להעיד או שהעידו בפני המטרה או בבית משפט". זה נראה שמהלך המחשבה היה מכוון להליכים משפטיים, ואין להרחיב את ההוראה כמוצע עכשיו.

מ. שמגר:

למעשה ההערות התייחסו הן לסעיף 123 והן לסעיף 124. אני כשלעצמי סבור שלמען הנהירות, ובעיקר כדי למנוע את הוויכוח ואת החזרה בפעם השלישית לאותו נושא, מוטב לוותר על ענין המגולל אשמה ולהשאיר מה שכתוב בסעיף 123, אולם איני מוותר בענין זה סתוך שאני מקבל את הפרשנות שהובאה כאן. לפי הנוסח הקיים כיום, אם אדם נדבר עם אשתו ללכת לשכן ולומר שהוא גנב, הרי בעצם הקשר הזה - ואפילו אינם מבצעים מה שתכננו לבצע - הם עוברים עבירה. כלומר, אנו מצמצמים את ההיקף הרחב. לכל סעיף אפשר להביא דוגמה קיצונית. יש איזה תחום משחק בחוק הפלילי, אבל לא נכתוב את החוק הפלילי מחדש. אם אני מסווה את הנוסח המוצע עם ההוראה הקיימת כיום, אפשר לומר שלמעשה צמצמנו את ההוראה ולא הרחבנו אותה. אבל מדוע הוויכוח שלנו תיאורטי גרידא? כי אליבא דגירסתי ענין המגולל אשמה יכול להיכלל בסעיף 124 בנוסח החדש שאנו מציעים. בסעיף 124 נקטנו פירוט.

חבר-הכנסת קלינגהופר שאל אותי אם זה

כולל טריבונלים אדמיניסטרטיביים. לדעתי, לא. אם נכתוב בסעיף 124: "עשיית משפט", כל בית משפט יפרש מלים אלה באופן מצמצם, ולא יפרש אותן ככוללות עריכת דיונים בוועדת חקירה, כך שהסעיף אינו מכסה טריבונלים מינהליים מסוג זה. אולם, כפי שאמרת, איני סבור שבדברים אשר נעשו על-ידי עורך דין כדי להכין הגנה בבית משפט הם עבירה לפי סעיף זה. אבל במצב המשפטי הקיים אם נדבר עורך-דין עם לקוחו שהלקוח יעלה על דוכן העדים ויאמר שפלוגי ביצע את הרצח ולא הוא, גם העורך-דין עובר עבירה לפי סעיף 124. אם עורך-דין אומר ללקוחו לנשוע לשפיים, למשל, ולא לבוא לבית המשפט, הרי גם לפי המצב המשפטי הקיים הוא עובר עבירה. אם כן, למעשה לא גרענו מהמצב הקיים.

כמובן, יכולים אנו להישאר צמודים לנוסח

הקיים, אבל כל נוסח עברי של סעיף 124 יהיה כמו זה שהצענו עכשיו. אגב, איני סבור שענין פשיטת רגל כדין יכול להיכלל כאן בגדר עבירה, כשם שאיני סבור שזו תהיה עבירה אם אדם יצקוט הליכים ויגיש בקשה בדרך המרצה שלא יוציאו לפועל פסק-דין מסויים בשל פגם שיש בו לדעתו. אין החוק הפלילי מתייחס לאדם הנקוט הליכים משפטיים. צריך לפרש את החוק הפלילי על-פי מהותו, ונקיטת הליכים משפטיים אינה obstruction על-פי חוק סדר הדין הפלילי.

לכן אני מציע לקבל את סעיף 123 בלי

השורה הראשונה בדבר המגולל, ואז ממילא אין צורך לכתוב "על-ידי מסירה" כפי שהציע חבר-הכנסת אנקורדיון. כן מציע אני לאשר את סעיף 124 כמוצע בנוסח הלבן שהגשנו לכם היום, כי זה, לדעתי, תמצות נאות של הכתוב בנוסח האנגלי.

י. ארידור:

מה מוסיפות המלים "הטיית דין"? מהי הטיית דין שאינה עיוות דין?

מ. שמגר:

הטיית דין זאת הפעולה הנעשית על-ידי המוסד השיפוטי. עיוות דין זו תוצאה כללית. הטיית דין היא מה שעושה השופט או מה שעושה ועדת החקירה. אפשר להשפיע על אדם להטות משפט גם בלי לתת לו תמורה. מישהו יכול לגשת לשופט ולומר לו, למשל: הנאשם הוא פעין אל-קפונה, ואם כי אין ראיות כדאי להרשיעו.

י. ארידור:

זה עיוות דין.

מ. שמגר:

אם זה מה שמפריע לחבר-הכנסת ארידור אני מוכן לוותר על המלים "או להטייתו". הייתי מוסיף רק הבהרה שהסעיף כולל judicial proceedings, היינו מה שמוגדר היום בחוק הפלילי כהליכים משפטיים. יש צורך להבהיר שהביטוי "עשיית משפט" כולל הליכים אלה.

ב. הלוי:

צריך להגדיר מהי עשיית משפט לא רק על-ידי ריבוי חקירה פלילית והוצאה לפועל של הוראת בית משפט.

מ. שמגר:

זה לקוח מהנוסח הקיים: "execution of legal process"

ב. הלוי:

הייתי מתקן נוסח זה במקצת.

י. ארידור:

העויתי בפעם הקודמת על זכות השתיקה ואני חוזר על כך. נראה לי שאם לא נכתוב דבר מה שיכלול את זכות השתיקה עלולה זכות זו להתבטל, בייחוד לאור הכתוב בסעיף 124א' (ו): "סעיפים קטנים א(א) ו(ג) לא יחולו על מעשה הבא להעמיד אדם על זכותו לפי הדין להימנע מעדות או מססירת הודעה...". אם מצאנו לנכון להוסיף מלים אלה ב-124א' ואיננו מוסיפים אותן בסעיף 124, יש אפשרות לפרש שמתבטלת כאן זכות השתיקה. הרי ייתכן שהחשד עצמו ישתוק, וזאת על מנת להכשיל חקירה פלילית. ודאי שיש זכות גם לעורך דין לייעץ ללקוח לשתק ולהסביר לו את משמעות זכות השתיקה, ואם כי אינו עושה זאת כדי להכשיל את החקירה, זו עלולה להיות התוצאה. אם מקבלים אנו קרונית את שיטת המשפט האנגלי שזכותו של הנאשם לשתוק ולא לשתף פעולה - ואני בעד השארת המצב המשפטי הקיים - הרי צריכים אנו לכתוב זאת במפורש בסעיף 124, או להביא זאת לידי ביטוי במלים "העושה שאל כדין דבר...". אמור לנו לכרסם בעניין זה.

מ. שמגר:

גם לפי סעיף 124 הקיים - ואינני חושב שיש עכשיו איזה שינוי מהותי בתוכן - לא התעורר ספק שעורך דין רשאי להציע ללקוח שלו לשתוק.

י. ארידור:

בכל זאת יש הבדל בין סעיף, כפי שהופיע בחוק המנדטורי ושנפרש במשך כארבעים שנה בצורה מסויימת, לבין אותו סעיף בנוסח חדש, בקונקסט חדש, עם סעיף 124א' (ו). זה יכול להצביע על שינוי בכוונת המחוקק, בייחוד לאור סעיף 124א' (ו), וכיוון שאיננו רוצים לשנות את החוק, מודע לא נוסיף את הסייג האמור בסעיף קטן (ו), למשל? יכול להיות שאדם יטרב למסור עוות על בריאותו של מישהו המשומש בסמים מתוך כוונה להגן עליו.

מ. שמגר:

זכויות המוגנות בחוק חרות מפורט, איך יכול להתפרש שהן בטלות מכללא על-ידי ההוראות של שינוש עסיית משפט?

י. ארידור:

אם הדבר נאמר בסעיף 124א', פירוש הדבר שאיננו חל אוטומטית על מערכת התיקונים.

ב. הלוי:

אפשר אולי לפתור את הבעיה שעורר חבר-הכנסת ארידור על-ידי החלת סעיף 124א' (ו) גם על סעיף 124, אבל אולי זה אלגנטי יותר לאחד את סעיפים 124 ו-124א' לסעיף אחד מסוּתף. אני רואה שסעיף 124 בנוסחו החדש חופף בחלקו את סעיף 124א'. כלומר, אפשר לבצע עבירה על סעיף 124 גם על-ידי הטעיית עד וגם על-ידי העלמת ראיות. נראה לי שאפשר לנסח סעיף כללי, שיכלול בסעיף מסנה אחר את הרישה של סעיף 124 בדבר הכשלת עסיית משפט ועיוות דין, וביתר מעיפי המסנה ידבר גם על השפעה על עדים לשתק או על הנאתם מלקופיע, כלומר, יכלול את כל המטרות של עדים. ייתכן שאפשר להפדיד מסעיף 124 את כל מה שנוגע לעדים ולכלול אותו בסעיף 124א' ולהשאיר את סעיף 124 כפי שהוא מופיע בהצעה הכחולה. לא מובן לי הפירוש "בין בסיכול הזמנתו של עד או בהטעייתו, בין בהעלמת ראיות ובין בדרך אחרת" המופיע בסעיף 124 כפי שהוגש לנו בישיבה זו. מדוע הטעיית עד היא מקרה נפרד?

היו"ר י. גולדשמידט:

אישית, לאחר כל הדיונים שניהלנו במשך שלוש ישיבות, אני מוכן לחזור להצעה הכחולה כמו שהיא, כלי שום שינוי.

ב. הלוי:

אני מציע למחוק את המלים "בין בסיכול הזמנתו של עד או בהטעייתו".

היו"ר י. גולדשמידט:

על כך היה דיון של שעתיים וזה הסיכום. אני מבין שסעיף 123 מתקבל תוך מחיקת השורה הראשונה: "המגולל על אדם פלוני ביודעים אשמת שווא" ואבחנה בין חטא ועוון עם עונש מאסר של שלוש שנים ובין פשע עם עונש מאסר של חמש שנים. אני מציע לאשר את סעיף 124 כמוצע בנוסח הלבן, תוך מחיקת המלים "או להטעייתו". בשלב זה איני מתייחס להצעת חבר-הכנסת הלוי למזג את הסעיפים 124 ו-124א'.

מ. שמגר: אני מוכן לכתוב בסעיף 124: "העושה דבר בכוונה למנוע או להכשיל עשיית משפט או להביא לידי עיוות דין, בין בסיכול הזמנתו של עד, בין בהעלמת ראיות...". כאן מוציא אני את ענין ההטיה וההטעיה. אני רק שומר לעצמי את הזכות להבהיר שהוראה זו כוללת משפט אזרחי, משפט פלילי וטריבונלים מינהליים.

הנחלט: בסעיף 123 תימחק השורה הראשונה: "המגולל על אדם פלוגי ביודעין אשמת שווא".

בסעיף 124 יימחקו המלים "או להטייתו" ו"או בהטעייתו" ויוגהר שההוראה כוללת טריבונלים מינהליים.

הינ"ר י. גולדשמידט: חבר-הכנסת ארידור העלה את ענין זכות השתיקה בסעיף 124, מתוך הדגשה שמשהו מעין שמירה על זכות השתיקה מופיע בסעיף 124א. האם חבר-הכנסת ארידור היה אומר שזכות השתיקה היא העלמת ראיות?

י. ארידור: יכול להיות שהשתיקה היא גם העלמת ראיות.

הינ"ר י. גולדשמידט: אינני חושב כך, כי אפשר להעלים מסמכים, למשל, על-ידי שטוף פים אותם.

י. ארידור: זו השמדת ראיות. אם הצד אינו תובע שאלונים וגיילוי מסמכים, ודאי שאינו מביא לידיעת בית המשפט את כל הראיות שיש בגד אותו צד.

ב. הלוי: אני מציע לכתוב "ובין בכל דרך חוקית אחרת" במקום "ובין בדרך אחרת".

הינ"ר י. גולדשמידט: היתה הצעה לכתוב בשורה הראשונה של סעיף 124: "העושה דבר שלא כדין בכוונה למנוע". זו הצעה שהועלתה בישיבה הקודמת.

מ. שמגר: אם אדם נמצא בדרך לבית המשפט ואדם אחר, שאינו מעוניין שהוא יגיע לבית המשפט, מעכב אותו ומזמין אותו לשתות כוס קפה, אין לו סדר שהוא עושה דבר שלא כדין. הפעולה היא כדין והיא הופכת לעבירה עקב הכוונה של העושה אותה ועקב תוצאת המעשה. אולם אם יכתב "שלא כדין" זה יצמצם מאד.

ב. הלוי: אני מוותר על הצעתי בענין זה.

הינ"ר י. גולדשמידט: אני מציע שחבר-הכנסת ארידור יחשוב על ניסוח להצעתו לקראת הישיבה הבאה.

י. ארידור: אם דעת הוועדה היא שבעיה זו קיימת מבחינה משפטית, אני מציע שתוגש לנו הצעת ניסוח מתאימה שתענה על בעיה זו. אני מסכים שהמלים "שלא כדין" מצמצמות מדי את הסעיף. אפשר לכתוב את הדברים במפורש.

הינ"ר י. גולדשמידט: אני מציע שנקבל את הצעת חבר-הכנסת הלוי לחזור ולשקול את משמעות הענין כשנגיע לסעיף 124א(ו), כלומר, לברר אם משתמע שם ניתנת הגנה לזכות השתיקה, בעוד שכאן אינה ניתנת.

נעבור עתה לסעיף אחר העומד על סדר-היום: חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973.

ג) חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973

סעיף 49

ס. ארן:

בוועדת המשנה היו שתי גירסאות בסעיף זה, אולם לאחר דיון במשרד היה לנו הרושם שחלק מאי-ההבנה נבע מצורת הניסוח של הסעיף. הסעיף מנוסח בצורת איסור, ונוסח זה הוא קודם כל יוצא דופן בשורת הניסוחים באותו פרק. שנית, כאשר כותבים: "הוראה זו לא תחול על חיוב כספי" מתקבל הרושם שהחוק מתייחס לחיוב חלקי שהוא למעשה גם הפרה חלקית. אנו מציעים ניסוח אחר: "קיום חלק בלבד של חיוב טעון הסכמת הנושה, למעט חיוב כספי". בסעיף זה איננו מביעים דעה אם קיום חלק בלבד הוא קיום מלא. ברור שקיום חלק הוא קיום חלקי, וממילא יש הפרה חלקית. אגב, אני חושב שאפשר להוסיף: "אין בהוראה זו כדי לגרוע מכל הוראה בשל הפרת חוזה". נתייחס למקרה שעמד עליו חבר-הכנסת קלינגהופר: אדם רכש דירה ב-100 אלף לירות והוא צריך לשלם בבת אחת את כל הסכום. אם אותו אדם הצליח לגייס רק 99 אלף לירות ונשאר חייב לשלם 1,000 לירות, הרי לפי חוק התרופות כל אחד יכול לומר שאין זו הפרה יסודית, אבל זאת הפרה ואפשר לקבל את כל התרופות לגבי 1,000 הלירות הנותרות. אולם אין זה נותן בידי המוכר את האפשרות לבטל את כל החוזה ולהרוויח על-ידי כך מהאינפלציה וכיוצא בזה. אם נאמר שגם קיום חלקי של חיוב כספי טעון הסכמת הנושה, פירוש הדבר שהנושה יוכל לומר שאינו מקבל 99 אלף לירות ולטעון שהיתה הפרה יסודית ולבטל את כל החוזה.

אני הייתי מעדיף למחוק את הכל מאשר להשאיר דבר מעוות מבחינה משפטית, אבל אם מוחקים את הכל נשאר פשוט חלל בסדר ההגיוני של הדברים שלא הובעה כל דעה לגביו. תישאל אחר-כך השאלה מה הדין של קיום חלקי. ברור שקיום חלקי של חיוב כספי אינו טעון אישור של הנושה, אבל הוא מהווה הפרה חלקית.

י. ארידור: למעשה זה כתוב בחוק התרופות.

ס. ארן: לפי הכתוב שם, אם אדם משלם 99 אלף לירות במקום 100 אלף לירות, זו הפרה על 1,000 לירות, אך לא כתוב אם החייב רשאי לשלם את ה-99 אלף לירות.

ב. הלוי:

אבל משפטי הפיננסי - והיתה תקופה שהם היו אחוז גדול יבתי המשפט - נסבו כל הזמן על כך שבעל הבית מסרב לשלם שכר דירה בשיעור המבוקש. הדייר אומר במקרים כאלה שלא ישלם יותר ממה שמגיע, לדעתו, לפי החוק לבעל הבית, ואילו בעל הבית אומר שכתב בנדון לדייר והחוק לצינו. במקרים כאלה השתדל תמיד בעל הבית למנוע אפילו את הקבלה הפיזית של הכסף, והדייר הלך לבנק והפקיד שם את הכסף בשביל בעל הבית. בסופו של דבר, אם החליט בית המשפט שבעל הבית צודק, היתה לבעל הבית עילת פיננסי במקרה שהדייר לא הפקיד את הסכום המלא. אבל אם הסתבר שהדייר צודק, בעל הבית היה יכול לומר: המשפט נמשך זמן רב וכסף לא קיבלתי. מה אתה מציע לקבוע כאן, מר ארן, לאור קונפליקט זה שקיים במציאות? לפי ההצעה שהביא מר ארן, אם יש מחלוקת ובעל הבית טוען שמגיע לו סכום של 200 לירות לחדש, ואילו הדייר משלם לו רק 150 לירות לחדש, הרי זה לא טעון הסכמת בעת הבית, וזה האחרון צריך לקבל את הכסף.

ס. ארן: ואם יסתפק הדייר ב-150 לירות שהן רק 80% ובגלל אותם 20% החסרים יגיע לו פיננסי, יפסדו לו פיננסי.

י. גולדשמידט:

אני מציע שנבחן אם חוק זה צריך לכלול הוראה בדבר קיום חלקי. לפי מה שטוען מר ארן, למרות שבית המשפט יכול להסתדר בכל מקרה קונקרטי עם חוק התרופות, יש מקום להוראה זו.

ס. ארן: אינני יודע אם בית המשפט יוכל להסתדר עם חוק התרופות. הוא יוכל להסתדר כשיתברר שהדייר לא שילם 99 אלף לירות. במקרה כזה הוא יאמר שיש הפרה יסודית. אם שילם הדייר 99 אלף לירות מתוך 100 אלף לירות, יאמר בית המשפט שלגבי 1,000 הלירות הנוותרות אין הפרה יסודית. אבל כאשר רוצה הדייר לשלם את הסכום של 99 אלף לירות ובעל הבית אינו מקבל את הסכום אינני יודע מה יאמר בית המשפט.

ב. הלוי: נניח שאמנם יש צורך בהוראה בנדון, אבל האמנם הצעת מר ארן היא הפתרון הנכון? לאור הערת היושב ראש ברצוני לומר שאיני יודע אם ההבדל הסכמי בין חיוב כספי, מצד אחד, ובין כל חיוב אחד, מצד אחד, הוא המבחן הנכון. נכון שסכומי כסף ניתנים לחלוקה, אבל גם דברים אחרים ניתנים לחלוקה. ההנחה היא שאנו מדברים על קיום חלקי, ואם כן, כשם שסכום כסף ניתן לחלוקה גם גם סחורה ניתנת לחלוקה. אם זה לא ניתן לחלוקה לא יחול כל הסעיף שאנו מדברים עליו.

ס. ארן: אנציקלופדיה, למשל, ניתנת לחלוקה במובן מסויים, אבל נשאלת השאלה מה הדין אם אדם אינו רוצה לקבל את המחצית השנייה.

ב. הלוי: ההנחה צריכה להיות שמדובר בחלק ממה שהאדם התחייב, ולא כל דבר יכול להיות חלק ממה שאדם התחייב. אם אדם קנה מכונית מסויימת ונותנים לו מכונית אחרת, לא חלה ההוראה, יש הרבה מאד הפרות יסודיות שאינן כלל בגדר סעיף זה. כדי לצמצם את מסגרת הדיון צריך לומר שמדובר רק בקיום חלקי. מר ארן אומר שאם זה לא ייכתב לא יוכל החייב, כללי, הסכמת הנושה, לקיים רק חלק.

היו"ר י. גולדשמידט: ואם הסכים, אין הפרת חוזה.

ס. ארן: אם יש ספק, אני מוכן להוסיף את זה.

היו"ר י. גולדשמידט: יש בהחלט ספק.

ב. הלוי: נניח שאדם קנה 100 יחידות והמוכר שלח לו רק 99 יחידות. הקונה אינו רוצה להתווכח עם המוכר אם זו אמנם הפרה יסודית, אלא הוא שולח מיד חזרה את 99 היחידות. בכך הוא הופך את העניין להפכה יסודית, וזאת כלל שיקול דעת של בית המשפט. הדבר אמור גם לגבי קיום חלקי של חיוב כספי. אם אומרים שקיום חלקי של חיוב כספי אינו טעון הסכמת הנושה, ואין לנושה זכות לסרב, הרי זה מתקבל יפה מאד בדוגמה שהביא שר המשפטים באותה ישיבה, אבל אין זה מתאים לעניין של שכירות ולכל עניין שיש בו מחלוקת בשאלה מה חייב האיש. נניח שהנושה אומר כי מכר את הסחורה בסכום איקס והקונה אומר שהוא חייב לו פחות ועל כן הוא נותן לו סכום כסף מסויים בינתיים ואומר שאחר-כך יילכו לבית המשפט. האם לא ייתכן מקרה בו יטען הנושה שמה שמשלם לו החייב אינו מועיל לו מבחינה מסחרית? התשלום החלקי אינו תמיד 99%, אלא הוא יכול להיות גם 80%. יכול להיות שהאיש יעשה דין לעצמו וישלם לנושה רק חלק ממה שהוא צריך לשלם, ולא ישלם לו למחרת את החלק הנוותר, אלא יפנה לבית המשפט. או ניקח מקרה אחר בו מדובר על פיצויים. הנפגע מגיש קבלה שהנזק שלו מסתכם בסכום כסף מסויים, וחברת הביטוח שולחת לו מחצית הסכום. הוא טוען שמחצית הסכום אינה מספקת אותו, ואז מפנה אותו חברת הביטוח לבית המשפט בנוגע לחצי השני.

באופן כללי אני אומר שהשאלה אם תשלום חלקי או ביצוע חלקי מותר ללא הסכמת הנושה צריכה להינמ מסורה לשיקול דעת בית המשפט. כלומר, חוזרת בעצם השאלה אם זו הפרה יסודית של החוזה, ולפעמים זאת כלל לא הפרה יסודית. נניח שאדם אשר צריך לשלם 100 לירות שולח מיד 80 לירות ואומר שאת 20 הלירות הנוותרות ישלם כעבור שבוע.

ס. ארן: זה בדיוק מה שאומר הסעיף: אם ביום התשלום אין לו 100 לירות, הוא יכול לשלם 80 לירות ואתו תשלום אינו טעון הסכמת הנושה.

ובאם הוא רוצה לסרב לקבל את 20 הלידות
הנותרות?

ב. הלוי:

את היתרה ודאי שלא יסרב לקבל.

ס. ארן:

ב. הלוי:
הענין תלוי במבחנים שונים, במקרים שונים
והוא צריך למצוא את פתרונו בחוק הפרת
חוזים, כי זה המבחן ולא הסכמת הנושה או אי-הסכמתו. השאלה היא מה
משמעות הקיום החלקי לגבי חובת הביצוע של החוזה. אם הענין נחשב בעיני
בית המשפט כהפרה, כהפרה יסודית או שאינו נחשב כלל כהפרה - זה תלוי
בכל חוזה, ולאן דווקא בהבדל בין חיוב כפפי לבין חיוב לא כפפי. לכן
הצעת בישיבה הקודמת - ולכאורה, היתה הסכמה כללית לכך - למחוק את
הסעיף כולו.

י. ארידור:

בישיבה הקודמת גם אני הייתי בדעתו של
חבר-הכנסת הלוי. אני מנסה להבין את הטיעון
של מר ארן ואיני יכול לרדת לסוף דעתו, כי ענין זה מוסדר בסעיף 7
לחוק התרופות, ואם נפדיד אותו בדרך אחרת, נשנה את חוק התרופות. לי
נראה שסעיף 7 (קורא את הסעיף) עונה בדיוק על אותן שאלות שהציג מר
ארן. נביח שאדם שילם 80 לירות במועד בו היה צריך לשלם 100 לירות
והוא נשאר חייב בתשלום 20 לירות בשבוע שלאחר מכן. במקרה כזה יכול
בית המשפט לקבוע שהפרת החוזה לא היתה יסודית, ואז אין שום זכות לבטל
את החוזה. יוצא שיש חיוב לקבל את מכנם הכסף החלקי, כפי שמציע מר ארן,
אם ההפרה אינה יסודית. אם היתה זו הפרה יסודית, הרי יש לנושה זכות
לבטל את החוזה, ואם כן, אין חיוב שהוא יקבל את התשלום החלקי, כי אם
יש הפרה יסודית אין סיבה לחייב אדם לקיים את החוזה. אם כך הדבר, הרי
שעל-ידי מבחן זה עונים אנו בדיוק על המטרה של החיוב החלקי.

לפי הצעת מר ארן נוצר מצב כזה: כשיש קיום
חלקי של חיוב, שאינו חיוב כפפי, התוצאה היחידה היא שהנושה זכאי לומר
לחייבו: לך לך עם החוזה שלך. איני רוצה לראותך יותר. לסעיף 7(ב) לחוק
הפרת חוזים לא פתרנו את הענין בצורה זו, אלא אמרנו שהנפגע זכאי
לבטל את החוזה לאחר שנתן תחילה ארכה למפר לקיימו, ותנאי נוסף הוא
שהחוזה לא קויים זמן סביר לאחר מתן הארכה. כלומר, קבענו מערכת של
בלמים לגבי ביטול החוזה, והמבחן היה: הפרה יסודית או הפרה לא יסודית,
כי גם בחיוב כפפי וגם בחיוב שאינו כפפי יכולה להיות הפרה יסודית
ויכולה להיות הפרה לא יסודית, וזה המבחן. בכל מה שנכתוב כאן נפגע
למעשה בחלגקה של הפרה יסודית והפרה לא יסודית, מבחינת הזכות לקיים
את החוזה או לדרוש את ביטולו. אם מדובר בחיוב כפפי, הרי כשיש הפרה
לא יסודית לא יוכל הנושה לעשות דבר, אולם אם זו הפרה לא יסודית שאינה
קשורה בכסף, הנושה יוכל לעשות הכל לפי מה שמציע מר ארן. כאשר מדובר
בהפרת חיוב כפפי - ואיני מדבר על הפרה יסודית - מחייבים את הנושה
לקבל את התשלום הכפפי, אך כשהחיוב אינו כפפי יש ברירה לנושה. ברירה
זו אינה נתונה לו היום, אלא בכפוף למתן ארכה וכל מיני סייגים אחרים.
לכן נראה לי שאין פתרון אחר אלא להשאיר את סעיף 7.

הסעיף הזה חורג בעצם ממהות החוק. החוק
מדבר על צורות של ביצוע חוזים. פרק זה דן בקיום חוזים ואינו דן כלל
בשאלה מה קורה כשאדם אינו מקיים חוזה. סעיף 52, ילמשל, נושא הוא
חיובים חילופיים, אבל אינו קובע הסדרים בענין הפרת חוזה. הסעיף הנדון הוא
הסעיף היחיד בכל החוק המתייחס לשאלה מה קורה כשאין מקיימים את החוזה. צריך
לבטל סעיף זה.

ב. הלוי:

ההצעה שהביא מר ארן בישיבה זו זהה למעשה
עם גירסה א'. רצינו לבטל את הניגוד בין
גירסה א' ובין גירסה ב' ומצאנו את הפתרון במחיקת הסעיף, ועכשיו חוזר
מר ארן ומציע את גירסה א'. אין זו הצעת פשרה בין שתי הגירסאות.

א. ידען:

גם אני מצטרף לאלה המציעים למחוק את
הסעיף. מבחינה אנאליטית ייתכן שגם ענין
הקיום החלקי היה צריך למוצא תשובה כלשהי כאן. יש חוקים המשתדלים
על שאלות רבות ככל האפשר, ויש חוקים המסתפקים בהתייחסות לשאלות
עקרוניות. באופן כללי אפשר לומר כי מספר השאלות שאליהן צריך חוק
להתייחס באופן מפורש זה ענין של טעם ושל תחושה, ובענין זה אין כללים

א. י'דין:

קובעים ועומדים. אם כן, מבחינת השיטה הכללית הנהוגה כאן ייתכן שזה היה רצוי, אך מצד אחר אי-אפשר לומר שמדובר בסעיף בסיסי שהחוק בנוי עליו ואם יושמט עלול החוק להתמוטט. אין זה סעיף כמו הסעיף בדבר ביטול חוזה מפני טעות. אם נבטל את סעיף 49, ייתכן שישאר חלל מסויים, אבל יש עוד כמה נקודות החסרות בחוק זה, כי החוק אינו סותם את כל החורים. מצד אחר, הטיעון של חבר-הכנסת הלוי, ובעיקר של חבר-הכנסת ארידור, מראה כי איך שלא ינסחו את הסעיף עלול הדבר לסבך את העניינים יותר מאשר למצוא להם פתרון, ובעיני זה ארגומנט טוב מאד לביטול הוראה. אם מדובר בהוראה העשויה לפתור בעיות, רצוי להשאירה, אף אם מסתבר שיש חשש די מבוטט שההוראה עלולה לסבך, עדיף שננטוש אותה כליל.

כבר נאמר שההצעה החדשה היא בעצם חזרה על גירסה א', אם כי היא מנוסחת טוב יותר משתי הגירסאות המופיעות בנוסח הלבן, אבל מאחר שגם הצעה זו נלקחה בספיקות רציניים, אני חושב שהפתרון הפשוט הוא למחוק את הסעיף.

היו"ר י. גולדשמידט: יש הצעה למחוק את סעיף 49. נצביע על הצעה זו.

אנחנו מעדיפים את המחיקה על פני גירסה ב'.
ס. אדן:

ה צ ב ע ה

ההצעה למחוק את סעיף 49 לנוסח הלבן - נתקבלה

היו"ר י. גולדשמידט: בזה סיימנו את חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 ונוכל להעביר אותו למליאת הכנסת.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.